



Лікувальні народні молитви і замовляння з сіл Балашівки та Яцькович Березнівського району Рівненської області

Оксана ВАСЮК, Лілія ХУРСЯК

Із давніх часів українці вірили у надзвичайну могутність сили слова. Тому всі побутові справи та події в їхньому житті були проникнуті обрядовою діяльністю за його участю, пов'язаною з бажанням вплинути на довколишній світ і досягнути гармонії та добра. Ця віра у силу слова збереглася і до теперішнього часу. Однією з найдавніших її форм, у якій відображено релігійність і поетичний світ українців, є народні молитви та замовляння. Дуже часто їх використовували в народній медицині для лікування тіла та душі хворої людини.

У цю фольклорну добірку увійшли лікувальні замовляння і кілька народних молитов, які зібрано у селах Балашівці та Яцьковичах Березнівського району Рівненської області. В індивідуальному репертуарі сучасних знахарів цих сіл їх здебільшого по декілька текстів. Зазвичай приговорювання текстів супроводжували певними діями, при виконанні яких також мали велике значення час і місце. Найбільш використовуваними у цих населених пунктах є лікувальні твори, які належать до таких функціональних різновидів: *від кровотечі, від зубного болю, від укусу змії, від вроків, від ляку, від крикливця, від рожі, від чорної слабості (епілепсії), від ураза, від головного болю, від гикавки, від енурезу.*

У селах Балашівці та Яцьковичах найпоширенішими є замовляння від ляку. Часто при їх виконанні здійснювали певні дії: «злизування», «підкурювання», «викачування», «виливання». «Підкурювання» – найбільш поширений спосіб позбутися ляку та його наслідків (хворобливого стану тощо). Він відомий практично усім, навіть порівняно молодим особам. Для «підкурювання» відрізали жмуток волосся (чи клаптик шерсті, якщо причиною переляку була тварина) у того, хто злякався, клали його на жар, і цим димом обкурювали кругом злякану людину. Малообізнані люди робили це мовчки, без словесного супроводу, а більш досвідчені проговорювали тексти на зразок *«Йди, ляче, на сухилеис, на пуцу, де люде не ходять...»*

«Злизування» ляку – теж розповсюджений спосіб, відомий багатьом, навіть спеціально необізнаним особам. Полягає він у тому, що жінка, яка хотіла допомогти хворій людині, тричі злизувала їй язиком лоб, після кожного разу спльовуючи та примовляючи: *«Ляки до с...»*. Після цього вона витирала хворому лоб своєю спідньою сорочкою. «Викачування», «виливання» та «шептання» ляку – більш складний процес, це робили лише досвідчені знахарки («шептухи»).

Поширеним є також замовляння вроків, різновидом яких є «данне». Вроки могли передати поглядом, а «данне» – через якийсь предмет. На респондованій території «данне» передавали переважно через спиртні напої під час застілля. Щоб запобігти цьому, місцеві знахарі рекомендують, піднімаючи чарку, тримати під нею зі споду мизинець правої руки. Цікавим є також вірування, що «данне» можна дати лише тій людині, з якою перебуваєш у товариських стосунках, а на людину, з якою ворогу-

ещ, воно не діє. Рідше вроки передавали вітром. Тоді кажуть, що людину «поудвейяло». Для лікування вроків такого походження використовують спеціальні магічно-сакральні тексти.

Інші функціональні різновиди лікувальних замовлянь на території сіл Балашівка та Яцьковичі Березнівського району зустрічаємо рідше.

Усі 19 текстів народних молитов і замовлянь, які вміщено в цій публікації, записано від місцевих респондентів: Прокопчук Ольги Кузьмівни, 1936 р. н., яка постійно практикує лікування замовляннями у селі Балашівці; Боровець Уляни Охримівни, жительки с. Яцьковичі, 1930 р. н., яка вдається до лікування укусу змії лише в окремих випадках, не бажаючи афішувати свої вміння; а також жительок села Яцькович – Боровець Надії Федорівни, 1928 р. н., і Воробей Галини Петрівни, 1955 р. н., та жительок села Балашівки – Усач Євгенії Іванівни, 1956 р. н., та Боровець Валентини Іванівни, 1960 р. н., які запам'ятали тексти замовлянь від своїх бабусь і прабабусь, однак самі лікування магічно-сакральними творами не практикують.

1. Від ляку

№ 1

За першим разом
да за Господнім розказом
не я приступаю,
сам Господь приступає
да Пречистая Мати
до помочи стати,
священному, молитвенному
рабу Божому (ім'я) ляки качати.
– Тут тобеи, ляче, не ходити,
костей не ламати,
синіх жил не рвати,
крови не смоктати.
Пора священному, молитвенному
рабу Божому (ім'я) спокой дати.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Воробей Г. П., 1955 р. н., освіта середня, пенсіонерка.

№ 2

Не я приступаю,
сам Господь приступає
да Пречиста Божа Мати.
Пришла баба з дев'ятої хати
до хрещеної, молитвенної (ім'я)
ляку шептати.
– Ляку-переляку,
чи курачи, чи гусячи,
чи качини, чи пташини,
чи жаб'ячи, чи вужачи,
чи котячи, чи волячи,
чи собачи, чи свинячи,
чи парубочи, чи девочи,
чи жоночи, чи чоловієчи,
чи огньови, чи громови,
чи так приспани,
будем тебе шептати,
на розходніє дороги одсилати.
Пора хрещеної, молитвенної (ім'я)

спокоюи давати.

Записано 2012 р. у с. Балашівка Березнівського р-ну Рівненської обл. від Прокопчук О. К., 1936 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

2. Від вроків

№ 3

Не я приступаю,
сам Господь да Пречиста Божа Мати.
Пришла баба з дев'ятої хати
до хрещеної, молитвенної (ім'я)
вроки шептати.
Летеили сороки
шептатъ уроки,
через лани, через рови,
через циганськіє доми.
Амінъ.

Записано 2012 р. у с. Балашівка Березнівського р-ну Рівненської обл. від Прокопчук О. К., 1936 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

№ 4

Ішов сьвати Петро й Павло
з Пречистою Богородицею
високиє гори ворочать,
вниз воду спускати,
з раба Божого (ім'я)
вроки знимать:
чоловеичиє і жоночиє,
парубочиє і девочиє,
дитячиє, ветраниє, водяниє,
подуманиє і помовляниє;
з гочей карих, з гочей синіх,
з гочей красних, з гочей беиліх.
Ви, зори-зораници, Божиє помочници,
я – словом, а ви – помоччу.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Воробей Г. П., 1955 р. н., освіта середня, пенсіонерка.

№ 5

Не я приступаю, сам Господь
да Пречиста Божа Мати.
Пришла баба з дев'ятої хати
до хрещеної, молитвенної (ім'я)
з-поуд веитру шептати.
Ішла Божа Мати лугами, берегами,
темними лесами.
Стреилийе Петро й Павло:
– Куди ти, Божа Мати, йдеш?
– До хрещеної, молитвенної (ім'я)
з-поуд веитру шептати.
Чи ти його спила,
чи ти його зйеила,
чи ти на сней схопила,
чи на веитри половила.
Чи воно тобі послане,
чи воно наслане,
чи воно тобі надане,
чи воно тобі зробляне.
Я тобі його не пришептую,
я тобі його вишептую:
з русої коси, з жовтої жили,
з червоної крові, з беилого теила,
щоб у хрещеної, молитвенної (ім'я)
по костях не крутило.

Записано 2012 р. у с. Балашівка Березнівського р-ну Рівненської обл. від Прокочук О. К., 1936 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

№ 6

Небо і земля – пейч одна,
пейч одна – одне варить.
Хто се дитяти робить,
хай сам себе шкодить.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Воробей Г. П., 1955 р. н., освіта середня, пенсіонерка.

№ 7

Не я приступаю,
сам Господь приступає
да Пречиста Мати
до помочи стати.
Пришла баба з дев'ятої хати
до хрещеної, молитвенної (ім'я)
ночнички шептати.
– Ночнички, ви мойей сестрички,
нате вам коувш проса,
там ступи, там жорна –
товчеить, мелеить,
(ім'я) сну не береить.

Записано 2012 р. у с. Балашівка Березнівського р-ну Рівненської обл. від Прокочук О. К., 1936 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

3. Від кровотечі

№ 8

Йеихав сьвати Ілля на кон'єи,
тяг ноги по земл'єи,
Ноги подняв –
кров уняв.
Амінь.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Боровець Н. Ф., 1928 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

№ 9

Деївка йшла,
камеинніє веїдра несла,
до камеинного колодязя подишла,
веїдра опустила,
вода розлилась,
а в сьващенного, молитвенного раба Божого (ім'я)
кров унялась.
Амінь.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Боровець Н. Ф., 1928 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

4. Від зубного болю

№ 10

– Ой ти меїсяцу молоді,
в тебе роуг золоти.
Ой чи був ти на страшному суди,
а чи бачив ти вмершіє люде?
А чи болять у їх зуби?
Як будуть вмершіє люде дуба рубати,
да будуть траски летеїтеї,
тодеї будуть сьвященному, молитвенному
рабу Божому (ім'я) зуби болеїти.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Воробей Г. П., 1955 р. н., освіта середня, пенсіонерка.

5. Від укусу змії

№ 11

Ішла Божа Мати по дорозі
в меїсяци марти в городи Єрусалими.
Лягла, заснула й побачила сон,
як Ісуса Христа розпинали,
з хреста знимали,
плакали жони-мироносици.
Хто сю молитву перейме,
песком пересигле,
буде благи од звейра бродячого,
од гада повзучого

вовейки-вейкоув.
Аміль.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Боровець У. О., 1930 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

№ 12

На Осеянських горах,
на морських плитах стоїть дуб.
На дуби Семенове кубло,
у кублеи-змея Олена.
– Олено-змейо,
збери всіх лютих змей.
Збери, розпитай,
котра люта змея упустила жало.
Нехай вона жало виме,
рану залиже,
опух потушить.
Аміль.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Боровець У. О., 1930 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

№ 13

Ішов святи Єгоур
з Осеянських гоур,
н'оус гадючие імена.
Приклав к народженному, молитвенному
(ім'я) –
і опуху нема.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Боровець У. О., 1930 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

6. Від головного болю

№14

Не я приступаю,
сам Господь да Пречиста Божа Мати.
Пришла баба з дев'ятої хати
до хрещеної, молитвенної
головоньку шептати.
На синьому мори камень лежить,
на тому камені монастир стоїть,
У тому монастиреи церква стоїть,
а в той церквi сам Господь сидить,
книги розкладає, книги читає.
У книгах золотіє келихи,
золотіє квейти,
перестають (ім'я)
ноги, руки і голова болейти.

Записано 2012 р. у с. Балашивка Березнівського р-ну Рівненської обл. від Прокопчук О. К., 1936 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

7. Від уразу

№ 15

Уразочку-батечку,
твое меисце поу д пупком,
золотим дубком,
на пшеничному теистечку,
на золотому креислечку.

Записано 2012 р. у с. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл. від Боровець У. О., 1930 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

8. Від рожі

№ 16

Не я приступаю,
сам Господь приступає,
Пречиста Божа Мати.
Пришла баба з дев'ятої хати
до хрещеної, молитвенної (ім'я)
рожу-болячку шептати.
– Рожа веитрана, рожа наслана,
рожа надана, рожа водяна,
рожа чорна, рожа синя, рожа красна.
Болячечко, моя мамочко,
я тебе не пришептую,
я тебе вишептую:
з русої коси, з жовтої жили,
з червоної крові, з беилого теила,
щоб по костях не крутила.
Болячечко, моя мамочко, вас є 75.
Я знаю, як вас називать:
чорна, беила, красна, синя, чернильна.
Болячечко, я тебе не пришептую,
я тебе вишептую:
з русої коси, з жовтої жили,
з червоної крові, з беилого теила,
щоб у хрещеної, молитвенної
у голови не крутила.
Аміль.

Записано 2012 р. у с. Балашивка Березнівського р-ну Рівненської обл. від Прокопчук О. К., 1936 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

9. Від чорної слабості (епілепсії)

№ 17

Не я приступаю,
сам Господь да Пречиста Мати.
Пришла баба з дев'ятої хати
до хрещеної, молитвенної(ім'я)
мимохода шептати.
– Мимоходе, велики народе,
годи шумейти, годи бушувать.
Тодеи ти шумейв, тодеи ти бушував,
як я тебе не знала.

Тепер я тебе добре знаю,
гострим ножем руки-ноги одрубую.

Щоб ти не вживав

не в молодик, не в пади,
не в стариедн'єи, не в пудповню.

Я тебе не пришеиптую,

я тебе вишеиптую:

з русої коси, з жовтої жили,
червоної крові, з жовтої костеи,

з беилоготеила,

щоб по костях не крутила,

згочок, з ручок,

з ножок, з пальчиков,

з усеих суставчиков.

Амінь.

Записано 2012 р. у с. Балашівка Березнівського р-ну Рівненської обл. від Прокончук О. К., 1936 р. н., освіта початкова, пенсіонерка.

10. Від енурезу

№ 18

– Коцюбочко-голубочко, я встаюся,
Як я тебе поцілую, я покаюся.

Записано 2012 р. у с. Балашівка Березнівського р-ну Рівненської обл. від Боровець В. І., 1960 р. н., освіта вища.

11. Від гикавки

№ 19

– Гикавка, гикавка,
йди до Антипенка,
од Антипенка – до води:
згинь, пропади.

Записано 2012 р. у с. Балашівка Березнівського р-ну Рівненської обл. від Боровець В. І., 1960 р. н., освіта вища.